

BASEL II UYGULAMALARININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Melike TORUN¹

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, Bankacılık ve Sigortacılık Programı

Öz

Reel sektörün gereksinim duyduğu kaynağı sağlayan en önemli fon sağlayıcı unsurlar arasında yer alan bankalar geçtiğimiz yüzyıldan günümüze finansal piyasaların en kritik çarklarından biri olmuştur. 1980 yılı sonrası dönemde reel sektör ile bankacılık sektörü piyasanın ayrılmaz iki önemli parçası olmaya başlamış, bununla birlikte bankacılık sektöründe yaşanan sorunlar finansal piyasalara ve dolayısıyla reel sektöre sirayet etmiştir. Bu sebeple ekonominin sağlıklı işleyişini teminen bankacılık sisteminin istikrar ve güvenilirliği en önemli gündem haline gelmiş, sektörde uluslararası farklılıkların giderilmesi ve sektördeki risklerin minimize edilmesi amacıyla BIS bünyesinde Basel Komitesi oluşturulmuştur. Çalışma genelinde, Basel uygulamalarına değinilerek, Basel II süreci detaylı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basel II, Sermaye Yeterliliği, Risk Yönetimi

THE EFFECTS OF BASEL II IN THE BANKING SECTOR

Abstract

Banks that are among the most important funding sources that provide the source that the real sector needs are becoming one of the most critical impetus of the day-to-day in the financial markets. In the post-1980 period, the real sector and the banking sector became two indispensable parts of the market, and the problems experienced in the banking sector spread to financial markets and therefore to the real sector. For this reason, the stability and reliability of the banking system has become the most important agenda in order to ensure the healthy functioning of the economy and the Basel Committee has been established within the BIS in order to eliminate international differences in the sector and to minimize the risks in the sector. Basel II process was examined by referring to Basel regulatory framework.

Keywords: Basel II, Capital Adequacy, Risk Management

GİRİŞ

Bankacılık sektöründe yaşanan krizlerin küresel arenada yarattığı bütünleşik etkiler sonucunda 1980'li yılların başında gelişmiş ülkeler tarafından Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı geliştirilmiştir. Dönemine göre önemli düzenlemelere sahip Basel I uygulamaları kredi risk düzeyine göre sermaye yeterliliğinin hesaplanması temellerine oturtularak oluşturulmuştur. Oluşturulan bu standartlar ile bankaların krizlere ve piyasa değişkenlerine karşı dirençlerinin artırılması hedeflenmiş olmasına karşın

¹ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, Bankacılık ve Sigortacılık Programı, meliket@istanbul.edu.tr.

piyasa değişkenlerinin Basel I’de bahsedildiği gibi dar kapsamlı olmadığı anlaşılmış ve 1990’lı yıllarda piyasa riski kavramı Uzlaşiya dahil edilmiştir.

Bankacılık krizlerinin yaşandığı 1990’lı yıllarda Basel I Uzlaşısının eksikliklerine dair eleştirilerin sıklaşmasıyla birlikte operasyonel risk kavramı da dahil edilerek Basel Uzlaşısının perspektifi genişletilmiş, Basel II Uzlaşısı olarak adlandırılmıştır. Basel-II Uzlaşısı sadece sermaye yeterliliği ile ilgilenmemiş, bunun denetlenmesi ve şeffaflığı konularına da vurgu yapmıştır.

Çalışmanın birinci bölümde “Basel Uzlaşıları” adı altında Uluslararası Ödemeler Bankası, Basel I, Basel II Uzlaşıları ile ilgili bilgilendirme yapılmış, Uzlaşılardan tarihsel gelişim süreci ve farklılıkları, Uzlaşılara getirilen eleştiriler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın 2., 3. ve 4. bölümlerinde Basel II Uzlaşısının dinamikleri olan birinci, ikinci ve üçüncü yapısal blok anlatılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise “Basel II’nin Bankacılık Sektörüne Etkileri” başlığı ile önceki bölümlerde verilen bilgiler doğrultusunda Basel II Uzlaşısının bankacılık sektörüne olası etkileri incelenmiştir.

BASEL UZLAŞILARI

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), 1930 yılında İsviçre Basel’de kurulmuştur. BIS, uluslararası bir antlaşma olan 1930 Lahey Sözleşmesi uyarınca oluşturulmuş bir uluslararası organizasyondur. BIS’in ortakları merkez bankaları ve para otoriteleridir. Uluslararası Ödemeler Bankası’nın misyonu, merkez bankalarının parasal ve finansal istikrarını takip etmek, bu alanlarda uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve merkez bankaları için bir banka görevini yerine getirmektir. (BIS-HO)

BIS, kuruluş yıllarından bu yana, ülkelerin merkez bankalarının başkan ve uzmanlarının her yıl düzenli olarak Basel’de toplandığı bir komite olarak çalışmalarına devam etmektedir. Yıllık olarak düzenlenen bu toplantılarda, finansal ve parasal anlamda önemli çalışmalar yapılmış ve piyasalara önemli katkılarda bulunulmuştur.

BASEL Komitesi

BIS, II. Dünya savaşından hemen sonra parasal politika alanında Bretton Woods Sistemini desteklemekteydi. Ancak 1971 yılı itibarıyla ABD’nin doları altına endekslemekten vazgeçtiğini açıklamasıyla birlikte BIS parasal politikasını, sermayenin sınır ötesi seyri, petrol krizi ve küresel borç krizi üzerine yoğunlaştırmıştır.

BASEL Komitesi, BIS tarafından, bankaların denetiminde kullanılan tekniklerin geliştirilmesi ve bankalar açısından sermaye yeterlilik oranı için asgari standartlar getirilmesi gibi konularda çalışma yapılması amacıyla kurulmuş olup, komite G-10 ülkelerinin merkez bankalarının ya da banka denetim otoritelerinin başkanlarından oluşmaktaydı (Candan ve Özün, 2006:8).

BASEL I Uzlaşısı

BASEL I uzlaşının tarihçesi ve ortaya çıkış sebepleri

Uluslararası bankaların denetlenmesi söz konusu olunca, 1980’li yılların başında sermaye yeterliliği BASEL komitesinin odak noktası haline gelmiştir. 1980’lerde Latin Amerika’da meydana gelen finansal kriz, komitenin artan uluslararası risklere yönelik sermaye oranlarının hesaplanma şekline ilişkin verdikleri görüşleri destekler nitelikteydi. G-10’da yer alan ülke liderlerinin desteğiyle birlikte komite, yerel (ülke bazında) olarak değişiklik arz eden sermaye standartlarının yeknesaklığının oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlattı. Bu sayede banka bilançosunda yer alan ve almayan birçok risk ölçümü standartları konusunda bir konsensüs oluşturulmuştur. (BIS,2014:2)

Komitenin belirlediği uzlaşma esasları bilhassa ülkesel sermaye ihtiyaçlarının farklılığı sebebiyle oluşan rekabet eşitsizliğine çözüm bulmak amacı güdüyordu. Bu istişare edilmiş görüşler neticesinde Aralık 1987’de komite tarafından “BASEL Sermaye Uzlaşısı” adı altında sermaye ölçüm sistemleri yayınlandı, 1988 yılında ise G-10 ülkeleri tarafından onay görmüştür. (BIS,2014:2) 1988 Uzlaşısı’nda, kredi riskleri için 1992 yıl sonunda geçerli olması şartı ile asgari sermaye yeterliliği oranı % 8 olarak belirlenmiştir.(Candan ve Özün, 2006:9)

1991 yılı itibarıyla sermaye yeterliliği oranının hesaplamasına, genel kredi karşılıklarının eklenmesi gerekliliği tartışılmıştır. BASEL Komitesi 1996 yılında yayınladığı iyileştirme düzenlemesi ile kredi riskinin yanı sıra piyasa riski kavramına da sermaye yeterlilik oranının hesaplamasında yer verdiğini yayınlamıştır. (BIS,2014:2)

BASEL I Uzlaşısı’nda, bankaların maruz kaldıkları kredi riski, bankaların aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılarak, her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %10, %20, %50 ve %100 katsayılarıyla çarpılması şeklinde hesaplanmaktadır. BASEL I, bankaların faaliyet alanlarındaki farklılıkları göz ardı ederek, tüm bankalar için “herkese tek beden elbise” (one-size-fits-all) olarak tanımlanabilecek düzenlemeler içermektedir. BASEL I’de, “OECD kulüp kuralı” (club rule) geçerli olmaktadır. Bu kurala göre; OECD’ye üye ülkelerin bankalarına olan borçlara % 20 risk ağırlığı verilirken, OECD üyesi olmayan ülkelere ise % 100 risk ağırlığı öngörülmekteydi. (BDDK,2005:2)

BASEL I’e yönelik getirilen eleştiriler

BASEL I’e yönelik getirilebilecek en temel eleştiri; kredi riskine odaklanması sonucu bankaların karşılaştıkları diğer riskleri göz ardı etmiş olmasıdır. Bankaların farklılıklarından kaynaklı değişik özellikler de göz ardı edilerek, bütün bankalar için tek tip uygulamalar öngörmüştür. BASEL I’e yönetilebilecek diğer bir eleştiri konusu ise; menkul kıymetleştirme ve türev ürünlere ait piyasalardaki gelişmeler sonucu bankaların bu piyasalarda üstlenmiş oldukları rol ve pozisyonlar ile artan riskleri de

yeterince değerlendirilememiştir. Genel anlamda, BASEL I Uzlaşısı'nın bankacılık sektöründeki artan riske ve ihtiyaçlara karşı yeterli olmadığını söyleyebiliriz.(Altay, 2015:138)

BASEL II Uzlaşısı

BASEL komitesi 1999 yılında 1988 uzlaşısının yerini alması amacıyla yeni sermaye yeterlilik kriterleri önerisi yayınlanmıştır. Bunun akabinde Haziran 2004 tarihinde revize edilmiş sermaye çalışması adı altında daha sonraki zamanlarda BASEL II olarak anılacak yeni uzlaşısı yayınlanmıştır. (BIS,2005:2) BASEL II, bankaların gözetimi ve denetimi hususunda dünya genelinde aynı yöntem ve yaklaşımların uygulanmasını hedefleyen bir uzlaşısı olmuştur. (Candan ve Özün, 2006:9).

Uzlaşısı temel olarak aşağıda belirtilen ilkeleri benimsemiştir; (BIS,2005:2)

- 1988 yılındaki uzlaşıda belirlenen asgari sermaye yeterliliğinin genişletilmesi ve geliştirilmesi,
- İçsel değerlendirme süreci ve sermaye yeterliliğinin denetlenme süreci,
- Piyasa disiplininin güçlendirilmesi için bir kaldıraç görevi görmesi ve sağlam bankacılık uygulamalarının geliştirilmesi.

BASEL II, BASEL I'e kıyasla daha gelişmiş ve daha kapsamlı bir risk yönetimi yaklaşımıdır. (Altay,2015:140)

Tablo 1: BASEL I ve BASEL II'nin Birimler Üzerinden Karşılaştırılması

BİRİM	BASEL I UZLAŞISI	BASEL II UZLAŞISI
Bankalar	*Tüm bankalara yönelik aynı standart uygulama	*Risk yönetimi konusunda etkin tekniklerin uygulanması, *Kredi ve operasyonel risk yaklaşımları, * Veri kalitesinin öneminin artması
Düzenleyici Otoriteler	*Daha iyi bilgi ihtiyacı, *Farklı finansal kuruluşlar için farklı otoriteler mevcuttur.	*Motive etme ve cezalandırmada güç artışı, * Daha fazla ve zamanında bilgiye ulaşım
Derecelendirme Kuruluşları	*Az Sayıda kuruluş olduğu için oligopolistik bir yapı oluşmaktadır.	*Para ve sermaye piyasasına katılanların derecelendirme taleplerinin doğurduğu büyüme fırsatı, *Sektöre çok sayıda yeni kuruluşun girmesi
Sermaye Piyasası	*Kredi türevleri ve diğer menkul kıymetleştirmelere yönelik eğilim	*Menkul kıymetleştirme ve türev piyasalarının büyümesi, *Borç piyasasının büyümesi
Müşteriler	*Yüksek dış kaynak gereksinimi	*Kredi alabilmek için derecelendirmeye olan ihtiyaç, *Karlılığın şeffaf olması.

Kaynak: (Altay, 2015:141)

BASEL II Uzlaşısı, asgari sermaye yükümlülüğü, kamu denetimi ve piyasa disiplini başlıkları altında üç farklı yapısal bloktan meydana gelmektedir. Yapısal bloklar özet olarak tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: BASEL II Uzlaşısı'ndaki Yapısal Bloklar

1.Yapısal Blok	2.Yapısal Blok	3.Yapısal Blok
Asgari Sermaye Yükümlülüğü	Kamu Denetimi	Piyasa Disiplini
Kredi riskleri	Banka ve finansal kurumların sermaye yeterliliğinin gözden geçirilmesi	Denetim mekanizması ile şeffaflığın artırılması
Piyasa riski (değiştirilmeden)	Banka ve finansal kurumların iç denetim süreçlerinin gözden geçirilmesi	
Operasyonel riskler		

Kaynak: Hartmann ve diğ.,200 :4.

BİRİNCİ YAPISAL BLOK-ASGARİ SERMAYE YETERLİLİĞİ

BASEL II'de, BASEL I'de de olduğu gibi, asgari sermaye yeterlilik oranı %8 olarak kabul edilmiştir. Bu uzlaşıda kredi riski daha detaylandırılmakla birlikte ilk defa operasyonel risk kavramı eklenmiştir. Piyasa riskinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bunlara ek olarak katkı sermayesinin ana sermayenin %100'ünü aşmaması gerekmektedir.

$$\text{Sermaye Yeterliliği Oranı} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} = \% 8$$

BASEL II Uzlaşısı'nda asgari sermaye oranının hesaplanması açısından alternatifler geliştirilmiştir. Denetim otoritelerinin gözetimi dahilinde, kredi, piyasa ve operasyonel risklerin hesaplanmasında farklı yöntemler sunulmuştur. Bankaların içinde buldukları piyasa şartları dahilinde risk ölçüm yöntemleri arasında tercih yapma hakları mevcuttur.

Tablo 3: BASEL II Risk Ölçüm Yöntemleri

Gelişmişlik Düzeyi	Kredi Riski	Piyasa Riski	Operasyonel Risk
BASİT	Standart Yaklaşım		Temel Gösterge Yaklaşımı
ORTA	Temel Derecelendirme Yaklaşımı İçsel	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım Alternatif Standart Yaklaşım
GELİŞMİŞ	Gelişmiş Derecelendirme Yaklaşımı İçsel	İçsel Model Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımları

Kaynak: Candan ve Özün, 2006: 11.

Sermaye Bileşenleri

BASEL uzlaşısında sermaye kavramı, ana sermaye (birinci kuşak), katkı sermayesi (ikinci kuşak) ve ikincil sermaye benzeri borçlar (üçüncü kuşak) olarak 3 ana başlık altında incelenmektedir.

Ana sermaye

Ana sermaye (birinci kuşak), BASEL Komitesi'nin belirttiği üzere, ödenmiş sermaye ve kamuya açıklanmış rezervlerden oluşmaktadır. Ana sermaye, bankaların sermaye yeterliliğinin temelini teşkil etmekte ve bankaların acil durumlarda kullanmak üzere sahip oldukları hazır kaynakları temsil etmektedir. Bu anlamda, ana sermaye kalemi bankaların rekabet gücünü belirlemede de önemli bir göstergedir. (BDDK,2006:16)

Katkı sermaye

Katkı sermaye (ikinci kuşak sermaye), alt kalemler itibariyle açıklanmamış rezervler, yeniden değerlendirme yedekleri, genel kredi karşılıkları, özkaynağa dayalı melez enstrümanlar ve sermaye benzeri borçlardan oluşmaktadır. (BDDK,2006:17-19)

Üçüncü kuşak sermaye

Üçüncü kuşak sermaye, kısa vadeli ikincil sermaye benzeri borçlardan oluşmaktadır.

Kredi Riski

Kredi riski, banka müşterisinin yükümlülüklerini iki taraf arasında akdedilen sözleşme uyarınca yerine getirememesi riskidir.

Bankacılık kanununa göre, bir banka için kredi riski taşıyan işlemler aşağıdaki gibi özetlenebilir: (Altay,2015:361)

- Kullandırılan nakdi krediler,
- Verilen teminat mektupları, kefaletler, ciro, kabul gibi gayrinakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler,
- Varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar,
- Tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilememiş faizler,
- Satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları,
- Tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler,
- Vadesi geçmiş nakdi krediler,
- Ters repo işlemlerinden alacaklar,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ve benzeri diğer sözleşmeler ,
- Ortaklık payları.

Krediler birçok banka için kredi riskinin en büyük ve en belirgin kısmını oluşturmaktadır. Ancak bankaların diğer aktivitelerinden doğan riskler de kredi riskinin kaynağını oluşturabilmektedir.

Kredi riski yönetimi konusunda bankaların kredi işlemlerindeki karışıklığa göre farklı özel kredi riski yönetim konuları olabileceği gibi, kapsamlı bir risk yönetiminin üzerinde durması gereken konular aşağıdaki gibi sıralanabilir: (BIS, 2000:1)

- Kredi riskiyle ilgili uygun ortam oluşturulması,
- Kredilendirme sürecinin etkin bir biçimde yapılması,
- Uygun bir kredi riski ölçümü ve izlenmesi sürecinin sağlanması,
- Kredi riski üzerinde yeterli kontrollerin sağlanması.

Standart yaklaşım

Standart yaklaşım genel olarak, mevcut yasal düzenlemenin bir modifikasyonu görünümündedir. (Hartmann ve diğ., 2005:6) Eski yaklaşımın aksine, BASEL II kapsamındaki yeni risk ağırlıklandırma tekniği daha ayrıntılı yapılmaktadır. (Nomura, 2005:5) BASEL II'deki standart yaklaşımın BASEL I'e göre getirdiği en önemli yenilik, söz konusu risk ağırlıklarının saptanmasında Standard&Poor's, Moody's ve Fitch gibi bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Assessment Institutions – ECAI) tarafından ülkelere, bankalara ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. (BDDK,2005:6) Risk değerlendirme prosedürleri ve içsel değerlendirme modelleri İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımında gerekli olan asgari kriterlerin karşılanmaması durumunda bankaların standart yaklaşımı uygulamaları gerekmektedir. (Nomura, 2005:5)

Kredi risk azaltıcı teknikler

1988 Uzlaşısında teminat kavramı sadece çok yüksek kalitede güvenilir enstrümanlardan seçiliyordu. Ancak zaman içerisinde piyasada tedarikçilerin kredi-teminat anlayışlarının değişmesiyle birlikte türev krediler adı altında farklı ürünler piyasaya sürülmüştür. Türev ürünler sayesinde bankalar bünyelerinde tutmak istemedikleri risklerden korunma ve kurtulma yolları bulmuş oldular. Türev ürünler, finansal piyasalara riski bölüştürme ve tabana yayma gibi olanaklar getirmiştir.

a) Teminatlandırma İşlemleri

Kredi riskini azaltmak için kullanılan teminatlandırma işlemi genel olarak; bankaların kullandığı ya da kullandırılma potansiyeli olan bir kredi sebebiyle maruz kaldıkları, o kredi riskinin ya da potansiyel kredi riskinin karşı tarafın ya da karşı taraf adına üçüncü şahsın sağladığı bir teminatla tamamının ya da belli bir kısmının güvence altına alınmasıdır. (BDDK,2006:41)

b) Bilanço İçi Netleştirme

BASEL Komitesi 1998 yılı öncesinde bilançodaki kredileri brüt değerler olarak kabul ederek, belirli bir net değere indirgeme yöntemini kullanmaktaydı. 1998 yılı itibarıyla bilanço içi netleştirme yönteminin kullanılması önerisi getirilmiştir.

Bankalar, netleştirme sözleşmelerine konu olan kredi ve mevduatlar için aşağıda belirtilen koşulların yerine getirilmesi halinde, sermaye yükümlülüklerini net kredi tutarı üzerinden hesaplama yapabilmektedir. (BDDK,2006:44,59)

- Netleştirme sözleşmesinde bulunduğu karşı taraf ile olan aktif ve pasiflerini herhangi bir zamanda tespit edebilecek durumda ise;
- Netleştirme ya da mahsup sözleşmesi, karşı tarafın ödeme zorluğuna düşüp düşmediğine bakılmadan, ilgili ülkelerde uygulanabilir olduğu sonucuna varılabilecek nitelikte bir hukuki temele sahip ise;
- Kendi değer azalması risklerinin izlenip ve kontrol altında tutulduğu takdirde; ve
- İlgili kredi risklerini netleştirilmiş halde izlediği ve kontrol altında tutması şartı ile.

c) Garantiler ve Kredi Türevleri

Komite garanti ve kredi türevleri için “ikame yaklaşım” önerisi getirmiştir. Kredinin garanti edilen kısmı için banka kredi korumasını sağlayan ile borçlunun risklerini garanti verilen düzeyde yer değiştirmiş olacaktır. Elbette değiştirilen risk ağırlıkları sermaye yeterlilik eklenecektir. Buna karşın bağımsız merkez bankalarının garantilerinin sermaye yeterlilik rasyosuna etkisi olamayacaktır.(BIS,2001:31)

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım

Bankaların, standart yaklaşımdan yanı sıra, kredi kullanıcısının kredi kalitesine ilişkin değerlendirmede gerekli sermayenin belirlenmesi için başka yaklaşım kullanmalarına müsaade edilmektedir. (Hartmann,2005:9) İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar bu alternatiften biridir ve bu yaklaşım, bankaların sermaye gereksinimlerini hesaplamak için ihtiyaç duyulan unsurların belirlenmesine etkin bir şekilde fırsat tanımaktadır. Sonuç itibarıyla, risk ağırlıklandırılması ve sermaye ücretleri, BASEL Bankacılık Denetim Komitesi tarafından belirlenen risk ağırlıklandırma fonksiyonları, denetim otoritesi ve bankalar tarafından belirlenmektedir. Bu yaklaşıma göre, asgari sermaye yeterliliği, kredi portföyü ya da benzeri araçların temerrüde düşmesi sebebiyle zararın dağıtılmasına dayalı olarak belirlenmektedir. (Nomura, 2005:7)

BASEL II uyarınca, kredi riskine karşı gerekli sermaye yeterliliğinin hesaplanması altı risk bileşenine bağlıdır. Bunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür: (Nomura, 2005:7)

- *Temerrüt Olasılığı (PD)*: Kredi kullanan firmanın borcunu zamanında ödememe ihtimalinin tahminidir.

- *Temerrüt Halinde Kayıp (LGD)*: Temerrüde düşme durumunda uğranacak zararı ifade etmektedir. Oransal olarak gösterilmektedir.

- *Temerrüt Halinde Bakiye (EAD)* : Temerrüde düşen bir kredinin o andaki riske maruz kalan tutarıdır. Oransal bir ifade olarak değil, tutar olarak bulunur.

- *Vade (M)* : Kredinin vadesini göstermektedir. Diğer bir deyişle kredinin kalan ömrünü gösterdiği söylenebilir.

- *Sistemik Riskle Korelasyonu*: İki ayrı kredi kullanıcısının temerrüde düşme durumunun arasındaki ilişkinin tahmini olarak ifade edilebilir.

- *Risk Ağırlıklı Fonksiyon*: İçsel Derecelendirmeye dayalı risk ağırlıklandırma, BASEL II çerçevesinde yapılmaktadır. Asgari sermaye yeterliliğinin belirlenmesi kredi kayıplarının tahminine dayalıdır.

Piyasa Riski

Piyasa riski, piyasada yer alan değişkenlerin değişikliklerinden kaynaklanan bankaların kayıplarının olasılığı olarak tanımlanabilmektedir. Bankanın likidite değeri, hisse senedi ve faiz piyasaları, döviz kurları ve emtia fiyatlarındaki değişikliklerden etkilendiği için, bankanın piyasa riskini yönetmesi son derece önemlidir. Bu aşamada, senaryo analizleri ile stres testleri yapılması oluşabilecek sorunları belirlemede önemli bir adım olurken, piyasa riskinin sadece içsel kaynaklardan oluşmadığı göz önünde bulundurularak, ekonominin genel durumu ve makro etkenlerde değerlendirmeye alınmalıdır. (Ulusoy,2015:375)

BASEL I uygulamasının önemli eksiklerinden biri, bankalarda sermayenin belirlenmesinde piyasa risklerinin dikkate alınmamış olmasıdır. (Candan ve Özün, 2005:47) Piyasa riski kavramı, BASEL I'e 1996 yılında dahil edilmiştir. Revize edilen çalışmada, piyasa riski kavramı büyük ölçüde aynı kalmıştır. (TresuryToday,2005:1) Yeni Uzlaşya göre bankalar, piyasa risklerini ölçmede standart yöntemi kullanabilecekleri gibi, güvenilir bir risk ölçüm yöntemi geliştirmeleri, modelleri stres testleri gibi analiz yöntemleri ile desteklemeleri ve ilgili denetim kurumlarından izin almaları şartıyla, kendi geliştirdikleri risk ölçüm modellerini kullanma fırsatı elde etmişlerdir. BASEL II kapsamında, piyasa riskinin; Standart Yaklaşım ve Riske Maruz Değer olarak iki farklı yöntem ile hesaplaması yapılabilmektedir. (Candan ve Özün, 2005:47,49).

Standart yöntem

Standart yaklaşım, faiz oranı riski, kur riski, hisse senedi pozisyon riski ve opsiyonlardan kaynaklanan piyasa riski gibi diğer risk türlerini de piyasa riski içerisinde değerlendirmektedir. Faiz oranı riski ve hisse senedi riski için daha farklı risk hesaplaması yapılmaktadır. Piyasa riski hesaplamasında genel olarak fiyat dalgalanmalarını dikkate alınırken, spesifik risk türünde bankanın portföyünde yer alan menkul kıymetlerin kredibilitesinin bozulması ile olabilecek fiyat hareketleri dikkate alınmaktadır. (BDDK, 2004:16) BASEL II kapsamında spesifik risk, getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan ya da hisse senedinden oluşan pozisyonlarda, finansal araçları garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlendiği belirten kuruluşlardan kaynaklanabilecek sorunlar sebebi ile oluşabilecek risk olarak tanımlanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sermaye yeterliliği hesaplarında risk ağırlıklı varlıklar arasında bu riske ait hesaplamaya dahil edilen faktörlerin, tekrar hesaplamaya dahile edilmemesi gerekmektedir. (Candan ve Özün, 2005:51).

Riske Maruz Değer (Value At Risk-VaR)

Riske maruz değer yaklaşımında piyasa riski, portföy değerinin belli bir istatistiksel dağılım gösterdiği varsayımı yapılarak, kaybedilecek maksimum değer olarak tanımlanmıştır. Bir anlamda geleceğe yönelik tahmin için kullanılan bu yöntem, her koşulda çıkabilecek mutlak kayıp miktarını yerine, belirli bir olasılık seviyesinde meydana gelebilecek maksimum kaybı hesaplamaya yardımcı olmaktadır. (Candan ve Özün, 2005: 61) RMD hesaplamalarında hangi güven düzeyinin seçileceği yasa ve yönetmeliklerle belirlenmekte ve risk raporlamaları burada belirtilen esaslara göre yapılmaktadır. (Altay,2015: 78). Uygulama alanında genel kabul gören RMD hesaplama yöntemleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Riske Maruz Değer Hesaplama Yöntemleri

RMD HESAPLAMA YÖNTEMİ	HESAPLAMA TEKNİĞİ
PARAMETRİK YÖNTEM	Oynaklık ve korelasyon matrisi RMD'ye ulaşmak için yapılan matris hesaplamaları
MONTE CARLO SİMÜLASYONU	Oynaklık ve korelasyon matrisi Portföyün getiri dağılımının belirlenmesi için Monte Carlo simülasyonunun gerçekleştirilmesi
TARİHSEL SİMÜLASYON	Tarihsel veri seti Tarihsel veriden hareketle portföyün getiri dağılımının simülasyonu

Kaynak: Candan ve Özün, 2005: 61.

Operasyonel Risk

BASEL II Uzlaşısı'nda, operasyonel risk, insan faktörü ve sistemden kaynaklanan sorunlar, dış etkenler, etkin olmayan iç süreçler sonucu ortaya çıkan ya da çıkabilecek kayıp riski olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım kapsamına yasal risk dahil edilirken, strateji ve itibar risklerinin ölçümünde yaşanan sıkıntılar sebebiyle sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında zorluk çıkması sonucu bu riskler kapsam dışında kalmıştır. (Candan ve Özün, 2005:233) BASEL II kapsamında, operasyonel risk kaynaklarını aşağıdaki gibi başlıklar halinde ele alabiliriz.(Altay, 2015:429)

- Çalışanların uygulamaları ve işyeri güvenliği: Çalışanların sağlık ve güvenliğine dair kurallara uyulmaması, çalışanlara tazminat yükümlülüğü vb.,
- İçeriden kaynaklanan dolandırıcılık: Çalışanlar tarafından hırsızlık yapılması, kasıtlı olarak pozisyonların raporlanmaması,
- Dışarıdan kaynaklanan dolandırıcılık: Sahtekarlık, karşılıksız çek, soygun vb.,
- Fiziksel varlıklardaki hasarlar: Deprem, yangın, sel gibi doğal afetler, terörizm vb.,
- Müşteriler ve iş uygulamaları: Banka hesaplarından uygunsuz alım satım yapılması, kara pra aklama, yetki olmadan ürün satışı vb.,
- İşlerin bozulması ve sistem başarısızlıkları: Donanım ve yazılım yetersizlikleri vb.,
- Sonra erdirme, teslim ve süreç yönetimi: Teminat yönetimi hataları, onaylanmadan müşteri hesaplarına giriş, tedarikçi sorunları vb.

Operasyonel riskin ölçüm yöntemleri; temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve ileri ölçüm yaklaşımıdır. Genel olarak her bir yaklaşım, kendinden önceki yaklaşıma kıyasla daha gelişmiş ve risk duyarlılığı daha yüksek uygulamalara sahiptir. (Candan ve Özün,2005:233)

Temel gösterge yaklaşımı

Temel gösterge yaklaşımı kapsamında, bankaların operasyonel riski karşılamaları için bulunduracakları sermaye gerekliliği, bir bankanın ortalama yıllık gelirinin son 3 yıl içindeki ortalamasının % 15 (alfa faktörü) ile çarpılması ile hesaplanmaktadır. (Nomura,2005:9) Brüt gelir, net faiz gelirleri, net ücret ve komisyon gelirleri, temettü gelirleri ve diğer faaliyet gelirlerinin toplamından vadeye kadar elde tutulacak olan menkul kıymetlerin satışı sonrası elde edilen kar ya da zarar ve sigortadan tazmini yapılan tutarların çıkarılması ile hesaplanmaktadır. (Altay, 2015:432)

Yıllık brüt gelirin sıfır ya da negatif olduğu dönemlere ilişkin rakamlar bu hesaplamanın dışında tutulmaktadır. Temel gösterge yaklaşımına göre, sermaye yükümlülüğü hesaplaması aşağıdaki formül ile yapılmaktadır. (BIS,2004:137-138.)

$$K_{TGY} = [\sum (GI_{1.....n} * \alpha)] / n$$

K_{TGY} : Sermaye yükümlülüğü

GI : Yıllık Brüt Gelir (son üç yılda pozitif)

n : Brüt gelirin son üç yılda pozitif olduğu yılların sayısı

α : %15 (alfa faktörü) (sektörün geniş sermaye ihtiyacına dayalı olarak, Komite tarafından belirlenmektedir.).

Standart yaklaşım

Standart yaklaşımda, bankaların faaliyetleri sekiz iş koluna ayrılmıştır. Bunlar; kurumsal finansman, alım-satım ve satış işlemleri, perakende bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, acentelik hizmetleri, perakende aracılık hizmetleri ve varlık yönetimidir. (BIS,2004:139).

Standart yaklaşımda, her bir iş kolundan elde edilen brüt gelir, faaliyet kollarının her birinde operasyonel risklerin olası ölçeğini gösteren bir gösterge niteliğindedir. Bahsedilen farklı iş kolları için sermaye yükümlülüğünün hesaplanması, brüt gelirin ilgili iş koluna karşılık gelen beta faktörüyle çarpımı sonucu olmaktadır. Belirtilmesi gereken diğer bir nokta şudur ki; bu yaklaşımda brüt gelir kuruluşun bütün işleri için, her bir iş kolu için ayrıca hesaplaması yapılmaktadır. Sermaye yükümlülüğünün hesaplanması aşağıdaki denklemde görüldüğü gibidir (Takan ve Boyacıoğlu,2011:583).

$$K_{SY} = [\sum_{Y1-3} \max[\sum (BG_{1-8} X \beta_{1-8})] / 3$$

K_{SY} : Yasal Sermaye Yükümlülüğü,

BG_{1-8} : Yıllık Brüt Gelir (Sekiz iş kolunun her biri için belirli bir yıldaki brüt geliri göstermektedir.)

β_{1-8} : Komite tarafından belirlenen katsayı, temsil etmektedir. Hesaplanan sermaye yükümlülüğü, sermaye yeterliliği hesaplanırken paydaya taşınmakta ve 12,5 ile çarpımı yapılmaktadır. (Candan ve Özün,2005:236)

Tablo 5: İş Kollarına Göre Beta Faktörleri

İŞ KOLLARI	BETA FAKTÖRLERİ
Kurumsal Finansman	$\beta_1 = \% 18$
Alım-Satım ve Satış	$\beta_2 = \% 18$
Perakende Bankacılık	$B_3 = \% 12$
Ticari Bankacılık	$B_4 = \% 15$
Ödeme ve Takas	$B_5 = \% 18$
Acentelik Hizmetleri	$B_6 = \% 15$
Varlık Yönetimi	$B_7 = \% 12$
Perakende Aracılık	$B_8 = \% 12$

Kaynak: Candan ve Özün,2005:237.

Alternatif Standart Yaklaşımında, standart yaklaşımdan farklı olarak, ticari bankacılık ve perakende bankacılık için uygulanan ağırlıklar farklı bir şekilde hesaplanmaktadır. Bankacılık faaliyetlerinin kredi riski ile yakından ilişkili olması sonucu, bu iş kolları hem kredi riski için sermaye bulundurmaya zorunda hem de operasyonel risk için, gelirleri üzerinden belli bir oranda sermaye bulundurmaya zorundadırlar. Aynı iş kolu için iki kere sermaye ayırma olarak yorumlanması sonucu, bu durum için alternatif yaklaşım ortaya sunulmuştur(Altay,2015:434).

İleri ölçüm yaklaşımı

İleri ölçüm yaklaşımları çerçevesinde, bankaların operasyonel risk karşılığında bulundurmaya zorunda oldukları sermaye miktarı olan yasal sermaye, kendi belirledikleri operasyonel risk ölçüm yöntemlerini kullanarak hesapladıkları değere eş değer olmaktadır. Bankaların ileri ölçüm yaklaşımı olarak belirledikleri risk ölçüm yöntemlerinin BASEL Komitesi tarafından belirtilmiş olan bazı nitel ve nicel standartları vardır. (Candan ve Özün,2005:240)

BASEL Komitesi tarafından belirtilen, bankaların uygulamada dikkat etmesi gereken nitel standartları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür. (Takan ve Boyacıoğlu,2011:584-585)

- Bankanın, bağımsız bir operasyonel risk yönetim işlerliğine sahip olması gereklidir.
- Bankanın, operasyonel risk ölçüm sistemi ile günlük risk ölçüm sistemi bütünlüğüne sahip olmalıdır.
- Operasyonel riskler, yönetici ve yönetim kuruluna düzenli şekilde raporlanmalıdır.

- Bankanın, operasyonel risk yönetim süreçleri ve risk ölçüm sistemleri sistematik olarak iç ve dış denetimden geçmelidir. Ayrıca risk ölçüm sistemlerinin denetim otoritelerince onaylanması gerekmektedir.

İçsel ölçüm yaklaşımı

İçsel Ölçüm Yaklaşımı (İÖY), piyasa ve kredi riskinde görüldüğü gibi riske maruz değer yaklaşımını benimsemektedir. İlk aşamada, operasyonel riskten doğan kayıp dağılımı oluşturulmalıdır. Bunun için iki farklı kayıp dağılımı olmalıdır. Bunlar; kayıp frekansı dağılımı ve kayıp şiddeti dağılımıdır. İki dağılımın bileşiminden kayıp dağılımı oluşmaktadır. Bu şekilde dağılımın belirli bir güven aralığını gösteren kayıp düzeyi de operasyonel riske maruz değer olarak belirlenmektedir. (Altay, 2015:435)

Zarar dağılımı yaklaşımı

Zarar dağılımı yaklaşımında, belli bir zaman aralığında elden edilen verilere dayanarak operasyonel risk matrisindeki her faaliyet kolu ve risk türü bazında oluşabilecek operasyonel riskler sonucu, zarar meydana gelme sıklığı ve şiddetine dayalı olasılık dağılımları tahmini yapılmaktadır (TBB, 2006:102).

Storkart yaklaşımı

Storkart yaklaşımı, nicel ve nitel yöntemlerin beraber kullanıldığı bir yaklaşımdır. Bankalar, nitel yöntemler aracılığıyla operasyonel risk için ayrılması gereken sermaye miktarını belirlemektedir. İkinci aşama olarak, belirlenen sermaye miktarı, nicel ve nitel yöntemlerin kullanılması ile tespit edilen faaliyetin risk seviyesine göre değiştirilmektedir. Bu anlamda, bankalar risk seviyesinin tespitinde çeşitli risk göstergelerden faydalanmaktadırlar. (Candan ve Özün, 2006:230) Aşağıdaki tabloda çeşitli risk göstergelerine örnekler verilmiştir.

Tablo 6: Risk Göstergeleri

Bilgi işlem ve iletişim kesintisinin tekrar derecesi
Bilgi işlem sistemi veri saklama kapasitesi
Suiistimal ve dolandırıcılık olayı sayısı
Hatalı menkul kıymet alım-satım işlem sayısı
Personelin değişim hızı
Kapanan müşteri hesapları

Kaynak: Candan ve Özün, 2006:230.

İKİNCİ YAPISAL BLOK: DENETİM OTORİTESİNİN GÖZDEN GEÇİRME SÜRECİ

BASEL II Uzlaşısı kapsamında, birinci yapısal blokta yer almayan bankacılık hesaplamalarındaki faiz oranı riski, iş ve stratejik riskler gibi riskler ikinci yapısal bloğa dahil edilmiştir. Buna ilaveten ikinci yapısal blokta, bankalar için dışsal nitelikte olan faktörlere de yer verilmiştir. Bütün bu risklerin kamu denetiminden geçmesi, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi temel prensipler, risk yönetim rehberliği gibi konular ikinci yapısal bloğun kapsamındadır. Komite, denetim otoriteleri açısından bir rehber olması

amacıyla geliştirmiş olduğu “Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri” isimli çalışmaya ek olarak dört temel prensip benimsemiştir. (Takan ve Boyacıoğlu,2011:586,587)

Birinci Prensip: Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Sistemi

İkinci yapısal blokta yer alan 1.prensip; bankaların, sermayelerini korumalarına yönelik stratejileri ve risk profillerine uygun sermaye yeterliliği değerlendirme süreçlerinin olması gerekliliğidir. (Candan ve Özün,2005:286) Bankaların gerekli sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile ilgili beş temel özellik bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür. (Takan ve Boyacıoğlu,2011:587)

- Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin gözetimi ve denetimi,
- Risklerin kapsamlı olarak değerlendirilmesi,
- Sermaye yeterliliği denetimin sağlamlığı
- İzleme ve raporlama,
- İç kontrol sistemi tarafından yapılan denetimdir.

İkinci Prensip: Denetim Otoritesinin Değerlendirme Süreci

Bu prensipte, denetim otoritesi, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmelerini ve stratejilerini ve bu sürecin nasıl izlendiğini denetler. Denetim otoritesi, değerlendirme sürecinden tatmin edici sonuçlar elde edemezse, gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Bu anlamda, sermaye yeterliliği değerlendirilmesi sürecinde, hedeflenen sermaye düzeyinin, banka faaliyetlerinin doğasına ve ölçeğine uygun olup olmadığı denetim otoritesi tarafından gözden geçirilmelidir. Analizler kapsamında, BASEL II’de önemi vurgulanan ekonomik döngülerin etkisi, makroekonomik ortam gibi dışsal etkenler ile çeşitli senaryolar yer almalıdır. Kullanılan teknik yöntemler ve stres testleri ilgili bankanın faaliyetleri ile orantılı olmalıdır. Bankalar sermaye yeterliliği hesaplamasında kullandıkları yöntemleri kamuya açıklamak zorundadırlar. (Candan ve Özün,2005:294, Takan ve Boyacıoğlu,2011:590)

Üçüncü Prensip: Denetim Otoritesinin Yaptırım Gücü

Üçüncü prensipte; denetim otoritelerinin, bankaların asgari sermaye yükümlülük oranı üzerinde sermaye ile faaliyetlerine devam etmelerini beklemeli ve istenilen oranda sermaye bulundurmalarını sağlayabilecek yetkinliklerinin olması gerektiği belirtilmektedir. (Takan ve Boyacıoğlu,2011:590)

Dördüncü Prensip: Denetim Otoritesinin Erken Müdahale Kabiliyeti

Bu prensipte; denetim otoritelerinin bankaların risk profillerine göre belirlenen sermayelerinin belirlenen asgari sermaye düzeyinin altına düşmesini engellemek ya da düştüğü anda erken müdahale edebilecek yetkinlikte olmalıdır. Banka tarafından, sermaye düzeyi korunamadığı ya da artırılmadığı durumda, denetim otoriteleri bankadan hızlı düzeltici önlemlerin alınmasını istemek durumundadır (Candan ve Özün,2005:295, Takan ve Boyacıoğlu,2011:591).

ÜÇÜNCÜ YAPISAL BLOK: PİYASA DİSİPLİNİ

Üçüncü yapısal blok olan piyasa disiplinin sağlanması, bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankaların sermaye ve risk seviyeleri hakkında bilgilerini kamuoyuna detaylı bir şekilde açıklamaları sonucu mümkün olacaktır. Bankaların bilgilerini açıklamaları hem bankanın karşı tarafındakilerin banka ile daha sağlıklı kararlar almalarına yardımcı olmakta hem de şeffaflık prensibi gereği bankaların aşırı seviyelerde risk almalarını önlemek için kendi içlerinde disipline olmalarını sağlamaktadır (Altay,2015:144).

Üçüncü yapısal blokta, ortaya konulan raporların niteliğine göre farklı periyotlarda kamuoyuna açıklanmaları gerekmektedir. Örneğin; (Takan ve Boyacıoğlu,2011:594)

- Uluslararası olarak faaliyet gösteren bankalar, ana sermaye ve toplam sermaye yeterlilik rasyoları ve bileşenleri hakkında üçer aylık periyotlarla,
- Bilgilendirme amaçlı yapılan açıklamalar altı aylık periyotlarla,
- Bankanın risk yönetimine ve raporlama sistemleri hakkında bilgilendirme yıllık periyotlarla yapılmaktadır.

BASEL II'NİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

BASEL II çerçevesinde, gelişmekte olan herhangi bir ülkede sermaye gereksinimlerinde artış olması beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde kredi derecelendirme sistemi gelişmekte olan ülkelere göre daha gelişmiş düzeyde olduğu için, BASEL II uyum sürecinde gelişmekte olan ülkelerde de kredi derecelendirme sisteminin gelişmesi amaçlanmıştır. Dünya geneline bakıldığında, birçok ülkenin BASEL I Uzlaşısı'nı hayata geçirdiği görülmektedir. Fakat uygulama sonucunda asgari sermaye yeterlilik oranı olan % 8'in biraz üstünde sermaye birikimi sağlandığı görülmüştür. Bazel I Uzlaşısı'nın temel eksikliği olan tüm bankalara aynı tip uygulama mantığı BASEL II'de yerini bankaların risk yönetim süreçlerinde içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları benimsemelerine bırakmıştır. Bu süreçte birçok bankanın, uygulaması daha kolay olan BASEL II Standart Yaklaşımı benimseyeceği düşünülmüştür. (Tanha,2016 :92)

Bankalar, BASEL II Uzlaşısı'nda yer alan gelişmiş iç risk ölçüm yaklaşımlarını uyguladığında, bankaların farklı varlık sınıflarına aynı formülü uygulayabileceği fakat hesaplama içinde kullanılan verilerin her bir bankanın kendi iç verisi ile olacağından, farklı bankaların aynı varlık için farklı sermaye gereksinimi hesaplama durumu söz konusu olabilecektir. Uygulama kısmında, bankaların kullandığı farklı yöntemler sonucu aynı varlık için farklı risk seviyesi ölçümü yapılabilmesi konusunda denetim otoritelerinin gerekli önlemleri de almaları gerekmektedir. (Nouma,2005:10)

BASEL II Uzlaşısı'nın gelişmiş ve gelişmekte olan ülke bankacılık sistemlerinde farklı tarihli yol haritaları çıkarılarak, uygulanması öngörülmüştür. Tarihsel farklılıklar ülkelerin finansal sisteminin gelişmişliği, veritabanlarının sağlamlığı ve bilgi teknolojilerinin gelişmişliğine göre ülkelerin uygulamaya geçiş hazırlıklarının tamamlanması ile açıklanabilir.

BASEL II UYGULAMALARININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Amerika Birleşik Devletleri'nde, BASEL II uzlaşımın uygulama zorunluluğu aktif toplamı 250 milyar doları aşan ya da yabancı para aktifleri 10 milyar dolardan fazla olan finansal kuruluşlara getirilmiştir. BASEL II kurallarına tabi olmayan finansal kuruluşlar için de yeni sermaye düzenlemesi getirilmiştir. Aynı uzlaşım, gelişmekte olan ve G-10 ülkelerine dahil olmayan ülkelerde de birtakım ön hazırlıkların yapılması şartıyla uygulamaya konulmasını gerektirmektedir. Örneğin, yeni standartlar doğrultusunda sermaye gereksinimini hesaplama yapmaya elverişli altyapıya sahip olmayan gelişmekte olan ülkelerde öncelikle Uzlaşımın şeffaflık ve denetim konularının uygulanması önerilmiştir. (Candan ve Özün,2006:351-356)

Türk bankacılık sektörüne bakıldığında, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin, finansal sistemdeki kırılmalıkların dolayısıyla geri dönmeyen kredilerin de artması neticesinde banka bilançolarındaki kötüleşme sorunu daha da büyüdüğü görülmüştür. Bu anlamda, bankacılık sisteminin daha sağlıklı bir yapıya kavuşması, daha şeffaf bir ortamda faaliyetlerine devam etmesi ve denetim sürecinin güçlendirilmesine dair ihtiyaçlar çok daha net ortaya çıkmıştır. Bu açıdan BDDK, BASEL I ve II uygulamalarını kademeli olarak benimsemiştir. Türk bankacılık sisteminde BASEL II'nin uygulanmasına yönelik BDDK tarafından hazırlanan yol haritası aşağıda görüldüğü gibidir.

Tablo 7: BDDK'nın BASEL II Yol Haritası

2005	Ekim	Bankalardan BASEL II'ye ilişkin banka içi yol haritalarının talep edilmesi
2005	Kasım	Standart yaklaşımlar için ulusal uygulama tercihlerinin belirlenerek yayımlanması
2007	Mart	BASEL II'nin sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanması
2007	Ağustos	BASEL I BASEL II Paralel Uygulaması
2008	Ocak	BASEL II hükümlerinin yürürlüğe girmesi
2009	Ocak	İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlara ve ileri ölçüm yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması

Kaynak: Candan ve Özün, 2006:359.

BASEL II Uzlaşımının Türk Bankacılık sektöründe uygulanması ile sektöre sağlaması düşünülen faydalar aşağıdaki gibi özetlenmiştir: (Candan ve Özün,2006:360)

- Bankacılık sektörünün risk kültürünü ve sistemlerini geliştirmesi,
- Bankalar, uygulama öncesi kredi verme işlemlerinde kredi kullandırdığı müşterilerinin kredi değerliliklerini ölçerek, fiyat-vade seçeneklerini ayrıntılı bir şekilde değerlendirmekte ve teminatı bu şekilde belirlemekteydi. Uzlaşım sonrası, bankalar kredilerin geri ödenmesi ve müşteriden alınan teminatın sağladığı güvenceyi daha ayrıntılı analiz etme imkanı bulurlar,
- Bankalar kredi verme aşamasında firmaların mali tablolarını incelemektedir. Bilançolarında gerçeği olduğundan farklı yansıtan firmalar için bu durum dezavantaj niteliğinde olabilir. Analiz sonucu firmanın yüksek riskli olduğu tespit edilirse, banka bu yüksek riske karşı daha yüksek getiri talep edecektir. Bu durumda kredilerin maliyetinde artış olabilecek ve kredi müşterisi

tarafından istenmeyen bir durum oluşacaktır. Bir anlamda, BASEL II uygulaması farklı nedenlerle gizlenen risk büyüklüklerinin ortaya çıkmasını teşvik edici rol oynamaktadır.

BASEL II uygulamasında bulunan bankaların denetim açısından da dikkat etmesi gereken hususlar aşağıdaki gibi özetlenebilir. (IMF,2005:1)

- BASEL II'yi uygulamaya geçiren ülkelerde denetim ve düzenleyici sistemlerin değerlendirilmeleri daha karmaşık bir yapıya dönüşebilir. Bu anlamda uygulamanın kalitesi ve BASEL II tabanlı denetimin etkin biçimde uygulanıp uygulanmadığının değerlendirilmesi gerekecektir.
- Bankalar BASEL II'yi uygularken, risk ağırlıkları da yeni düzenleme çerçevesinde belirlenecektir. Bunun sonucu olarak bankaların raporlanmış olan sermaye pozisyonlarında değişiklik meydana gelebilecektir.
- BASEL II'de yer alan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları benimseyen bankalar için, gözetimin niteliğini ve etkinliğini değerlendiren otoritelerin, BASEL II uygulamasının altında yatan risk yönetimin kilit noktalarını iyi değerlendirmeleri gerekecektir.

SONUÇ

Ulusal ve uluslararası piyasalarda yaşanan finansal krizlerle birlikte risk yönetimi kavramı ön plana çıkmış, global ölçekte standart uygulama ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bankacılık risklerinin minimize edilmesi, risk analiz ve ölçüm yöntemlerinin belirlenmesi, bu sürecin denetlenmesi ve finansal kurumların risk düzeyleri ile ilgili kamuoyunun doğru bir şekilde bilgilendirilmesi amaçlarıyla BASEL Uzlaşıları uygulamaya alınmıştır. Bu sayede global anlamda ortak bir anlayış oluşturulmuş ve finansal piyasaların küreselleşmesiyle birlikte çıkan risklerin giderilmesine yönelik esnek bir anlayışa sahip uygulama yöntemleri ve kriterler getirilmiştir.

BASEL Uzlaşısı ile birlikte risk yönetimi sadece sorunlu dönemlerde risk oluştuktan sonra alınan önlemler dizisi olmaktan çıkmış, sektörün günlük uygulamalarının bir parçası olmuş, bankaların riskin oluşmasına engel olmaya yönelik uygulamaları hayata geçirmesini sağlamıştır. Finansal piyasalarda süre gelen geleneksel uygulamalar sonlandırılarak genel anlamda sermayenin doğru yönetimi hedeflenmiştir. Risk unsurlarına karşı sadece yüksek sermaye tutarak önem almak yerine mevcut sermayenin olası tüm risklerden korunması ve gerekli hallerde sermaye artırımı yapılması kavramları modernize bakış açısıyla revize edilmiştir.

BASEL II Uzlaşısı ile birlikte finansal piyasalar üzerinden reel piyasalara dolaylı düzenlemeler getirilmiştir. Müşterilerin risk düzeyleri bazında çeşitli maliyetlere katlanan bankalar, BASEL uygulamaları ile birlikte teminat bankacılığından piyasa bankacılığına geçişi kademe kademe gerçekleştirmiştir. Bu sayede kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, vergi gelirlerinin artması ve firmalar için şeffaf olma zorunluluğu ön plana çıkmıştır.

BASEL Uzlaşısı ile birlikte gelen derecelendirme kavramı ile iyi rating nota sahip firmaların daha uygun oranlarda kredi bulma imkanı gelmiş ve Uzlaşısı'nın bu kriterleri birçok firma için avantaj haline gelmiştir. Buna karşın mali yapısına gereken önemi göstermeyen, doğru yatırımlar yapmayan ve doğru finansal kararlar almayan firmaların durumları rating notuna yansımış ve finansal piyasalardan sağladıkları fon maliyetleri yükselmiştir.

BASEL Uzlaşısı'nın en dikkat çekici taraflarından biri, tüm dünyada 100'den fazla ülke tarafından uygulanıyor ya da uygulanacak olmasıdır. BASEL kriterlerinin bu denli uygulama alanının geniş olmasındaki en önemli etken, ülkelerin mali dinamikleri ve ticaret algılarına global kriterlerden uzaklaşmayacak şekilde adapte edilebilmesi özelliğidir.

KAYNAKÇA

Altay, Erdiñ, **Bankacılık Risk: Piyasa Riski, Kredi Riski ve Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi**, Derin Yayınları, 2015.

BDDK, "BASEL II Ekonomik Yansımaları Ve Geçiş Süreci",2005, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/BASEL/1272calismaraporu_2005_3.pdf

BDDK, "BASEL II'nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar", 2004, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/BASEL/1240BASEL_uygulama.pdf

BDDK, "10 Soruda Yeni BASEL Sermaye Uzlaşısı (BASEL-II)", 2005, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/BASEL/125010_Soruda_BASEL-II.pdf

BDDK, "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması", 2006, <http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/BASEL/3370BASEL-iikapsamli.pdf>

BIS, "History of the BASEL Committee", 2014, <http://www.bis.org/bcbs/history.htm>

BIS-HO, "History- Overview", <https://www.bis.org/about/history.htm?m=1%7C4%7C445>

BIS, "International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standarts- BASEL Committee On Banking Supervision" ,2004 ss.15-137 <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

BIS, "Overview of The New BASEL Capital Accord: A Consultative Document" ,2001,ss. 6, <http://www.bis.org/publ/bcbsca02.pdf>

BIS, "Principles For The Management Of Credit Risk", 2000, ss.1, <http://www.bis.org/publ/bcbs75.pdf>

BIS, "Working Paper On The Regulatory Treatment Of Operational Risk", 2001, ss. 34. http://www.bis.org/publ/bcbs_wp8.pdf

Candan,Hasan ve Özün,Alper: **Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II**, İş Bankası Yayınları, ISBN: 975-458-912-7, Ekim 2006.

DEUTSCHE BUNDESBANK, “Credit Risk Factor Modeling And The BASEL II IRB Approach”,2003,https://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Discussion_Paper_2/2003/2003_11_01_dkp_02.pdf?__blob=publicationFile

Hartmann, Thomas W.,Grundke, Peter, Spörk, Wolfgang, BASEL II and The Effects on The Banking Sector, **Risk Management**, ISBN:978-540-22682-6, 2005.

IMF, “Implementation of BASEL II-Implications for the World Bank and the IMF”, 22 July 2005, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2005/072205.htm#s2>

Ulusoy,Tolga, “Bankacılıkta Risk Yönetimi”, Kaya, Ferudun: **Bankacılık: Giriş ve İlkeleri**, Beta Yayıncılık, Kasım 2015.

NOMURA, “BASEL II and Banks: Key Aspects and Likely Market Impact”, Nomura Fixed Income Research, 20 September 2005.

Takan,Mehmet ve Boyacıpğlu,Acar: **Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yöntem**, Gözden Geçirilmiş İlaveli 3.Basım, Mart 2011.

Tanha, Hemali, “BASEL II Norms and Its Impact on Banks India”, <http://www.allresearchjournal.com/archives/2016/vol2issue10/PartB/2-10-3-772.pdf>